

*До разової спеціалізованої вченої ради
у Дніпровському державному
університеті внутрішніх справ*

ВІДГУК

**офіційного опонента – доктора юридичних наук, професора, проректора
Національної академії внутрішніх справ Тарасенка Олега Сергійовича
на дисертацію Обшалова Артема Сергійовича на тему «Теоретичні, правові
та організаційні засади оперативно-розшукового супроводження
кримінального провадження», подану до захисту в разову спеціалізовану
вчену раду Дніпровського державного університету внутрішніх справ
на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право»**

Ступінь актуальності обраної теми. Дисертаційне дослідження А. С. Обшалова «Теоретичні, правові та організаційні засади оперативно-розшукового супроводження кримінального провадження» порушує надзвичайно актуальну наукову проблему, що має важливе теоретичне й практичне значення для розвитку оперативно-розшукової діяльності, кримінального процесу та практики діяльності правоохоронних органів України.

Наукова праця присвячена комплексному дослідженню теоретичних, правових і організаційних засад оперативно-розшукового супроводження кримінального провадження, визначенню сучасних підходів до його здійснення, а також обґрунтуванню напрямів удосконалення оперативно-розшукової методики виявлення, розкриття та досудового розслідування кримінальних правопорушень. Дослідження виконано з урахуванням сучасних тенденцій реформування кримінальної юстиції, трансформації оперативно-розшукового законодавства та кримінального процесуального законодавства України, а також євроінтеграційних процесів.

Актуальність обраної теми зумовлена сучасним станом злочинності та необхідністю підвищення ефективності діяльності правоохоронних органів щодо її протидії. Аналіз офіційних статистичних даних засвідчує стаłe зростання кількості зареєстрованих кримінальних правопорушень. За інформацією Офісу Генерального прокурора України, у 2021 році було зареєстровано понад 321 тис.

кримінальних правопорушень, у 2022 році зафіксовано близько 363 тис., у 2023 році показник зріс до понад 476 тис., у 2024 році задокументовано понад 492 тис., а у 2025 році – понад 608 тис. Водночас кількість кримінальних проваджень, у яких особам повідомлено про підозру, залишається значно меншою. Зокрема, у 2022 році повідомлення про підозру вручено в 129 678 кримінальних провадженнях, у 2023 році – у 147 160, у 2024 році – у 115 823, а у 2025 році цей показник сягнув 181 220. Отже, у середньому повідомлення про підозру здійснюється лише в третині із зареєстрованих кримінальних проваджень, що підтверджує необхідність подальшого вдосконалення механізмів виявлення, документування та розслідування кримінальних правопорушень.

Також простежується тенденція до збільшення кількості виявлених організованих груп і злочинних організацій, а також зростання кількості зареєстрованих заяв та повідомлень про кримінальні правопорушення, що об'єктивно ускладнює діяльність органів досудового розслідування й оперативних підрозділів.

Важливими є й результати проведеного здобувачем опитування оперативних працівників Національної поліції України, які засвідчують, що серед основних чинників, що негативно впливають на ефективність оперативно-розшукової діяльності, респонденти назвали недостатню ефективність агентурної роботи (98 %), міграцію криміногенного контингенту з тимчасово окупованих територій (87 %), поширення незаконного обігу зброї та боєприпасів (76 %), а також ліквідацію спеціалізованих підрозділів УБОЗ (65 %). Зазначена статистика підтверджує наявність комплексу організаційних і правових проблем, що потребують наукового осмислення та законодавчого реагування.

За таких умов особливого значення набуває розроблення сучасних науково обґрунтованих підходів до оперативно-розшукового супроводження кримінального провадження, удосконалення нормативно-правового регулювання відповідної діяльності й організаційних механізмів функціонування оперативних підрозділів. Актуальність дослідження також посилюється необхідністю

гармонізації національного законодавства із європейськими стандартами у сфері кримінальної юстиції та правоохоронної діяльності.

Аргументи, наведені здобувачем під час обґрунтування актуальності теми дослідження (с. 15–18 дисертації), є достатньо переконливими й доводять своєчасність звернення до обраної проблематики. Представлена дисертація має вагоме теоретичне й практичне значення, відповідає сучасним потребам розвитку науки та правозастосовної практики, а її тематика є актуальною і безпосередньо пов'язана з реалізацією державної політики у сфері протидії злочинності.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до програмних і нормативно-правових документів, що визначають основні напрями розвитку юридичної науки та правоохоронної діяльності, зокрема: Стратегії розвитку Національної академії правових наук України на 2021–2025 роки (постанова загальних зборів НАПрН України від 26 березня 2021 року № 12-21); Тематики наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок Міністерства внутрішніх справ України на 2020–2024 роки, затвердженої наказом МВС України від 11 червня 2020 року № 454; Тематики наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок Міністерства освіти і науки України на 2022–2026 роки, затвердженої наказом МОН України від 3 лютого 2022 року № 109; планів науково-дослідної роботи Дніпровського державного університету внутрішніх справ.

Тему дисертації затверджено рішенням Вченої ради Дніпровського державного університету внутрішніх справ від 30 листопада 2022 року (протокол № 3). Крім того, тему включено до Переліку тем дисертаційних досліджень Національної академії правових наук України.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх новизна. Аналіз змісту дисертаційної роботи підтверджує належний рівень обґрунтованості сформульованих автором наукових положень, висновків і практичних рекомендацій. Отримані результати ґрунтуються на комплексному використанні

загальнонаукових і спеціально-юридичних методів наукового пізнання, що забезпечило всебічність, системність та об'єктивність проведеного дослідження. Достовірність наукових положень дисертації забезпечується широкою емпіричною базою дослідження, опрацюванням значного масиву наукових праць українських і зарубіжних учених, аналізом положень Конституції України, міжнародно-правових актів, кримінального процесуального, оперативно-розшукового й іншого законодавства України, практики діяльності оперативних підрозділів та органів досудового розслідування, а також результатами узагальнення судової практики й власних емпіричних досліджень автора.

Структура дисертації є логічною та послідовною, повністю відповідає поставленій меті й визначеним завданням дослідження. Кожний структурний елемент роботи взаємопов'язаний із загальною концепцією дослідження, а сформульовані висновки логічно випливають із проведеного аналізу та належно аргументовані.

Наукова новизна дисертаційної роботи полягає в тому, що вона є одним із перших у національній юридичній науці комплексних монографічних досліджень, присвячених теоретичним, правовим та організаційним засадам оперативно-розшукового супроводження кримінального провадження в сучасних умовах функціонування системи кримінальної юстиції України. Зокрема, запропоновано низку нових наукових положень, сформульовано пропозиції щодо вдосконалення понятійно-категоріального апарату, нормативно-правового регулювання й організації діяльності оперативних підрозділів, а також обґрунтовано рекомендації, спрямовані на підвищення ефективності оперативно-розшукового супроводження кримінального провадження.

Водночас слід виокремити представлені в роботі підходи до визначення сутності оперативно-розшукового супроводження кримінального провадження, удосконалення його організаційно-правового забезпечення, розвитку оперативно-розшукової методики та визначення перспектив подальшого реформування діяльності оперативних підрозділів відповідно до сучасних викликів і європейських стандартів правоохоронної діяльності.

Загалом сформульовані у дисертації наукові положення, висновки та рекомендації вирізняються належним рівнем наукової обґрунтованості, внутрішньою логічністю, новизною та практичною значущістю, а тому можуть бути використані в нормотворчій діяльності, правозастосовній практиці, освітньому процесі та подальших наукових дослідженнях.

Мета та завдання наукового дослідження відповідно до предмета й об'єкта дослідження. Дисертант правильно визначив мету дисертаційного дослідження, яка полягає у вирішенні важливого наукового завдання, що полягає в розробленні науково обґрунтованих пропозицій і рекомендацій щодо вдосконалення правових, організаційних і методичних засад оперативно-розшукового супроводження кримінального провадження.

Сформульована мета узгоджується з предметом та об'єктом дослідження, а також логічно конкретизується через систему взаємопов'язаних завдань. Для її досягнення було поставлено та послідовно розв'язано такі завдання:

- визначити поняття оперативно-розшукового супроводження кримінального провадження, з'ясувати його структурні елементи, сутність, форми та зміст;

- розробити алгоритми дій працівників оперативних підрозділів щодо виявлення, збирання та використання оперативно-розшукової інформації в інтересах кримінального провадження, встановити порядок здійснення оперативно-розшукових заходів і проведення слідчих (розшукових) дій з метою забезпечення ефективності досудового розслідування;

- проаналізувати зміст оперативно-розшукових правовідносин і визначити їх місце та роль у системі правовідносин у сфері кримінальної юстиції;

- обґрунтувати необхідність проведення негласних слідчих (розшукових) дій у кримінальному провадженні та виокремити їх соціальне й практичне значення;

- окреслити межі взаємодії оперативних підрозділів з іншими суб'єктами кримінального провадження;

- дослідити основні етапи діяльності оперативних підрозділів під час здійснення оперативно-розшукового супроводження кримінального провадження;

- конкретизувати межі реалізації оперативно-розшукової складової у правовідносинах, що виникають під час кримінального провадження;

- запропонувати механізм використання взаємозв'язку норм моралі та норм законодавства у сфері попередження, виявлення, розкриття й розслідування кримінальних правопорушень (с. 18–19 дисертації).

Поставлена мета та визначені завдання є взаємоузгодженими, повністю відповідають предмету й об'єкту дослідження, а їх послідовне розв'язання надало можливість здобувачеві досягти заявленого наукового результату.

Об'єкт і предмет дисертаційного дослідження визначено дисертантом правильно. *Об'єкт дослідження* – кримінально-процесуальні відносини, що виникають у діяльності правоохоронних органів під час здійснення оперативно-розшукового супроводження кримінального провадження.

Предметом дослідження є теоретичні, правові й організаційні засади оперативно-розшукового супроводження кримінального провадження.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що дисертація є одним із перших у вітчизняній правничій науці комплексним й системним дослідженням засад оперативно-розшукового супроводження кримінального провадження в Україні. Під час наукового аналізу проблеми з'ясовано й обґрунтовано низку положень, висновків і рекомендацій, що вирізняються науковою новизною та мають важливе теоретичне й практичне значення, зокрема, *уперше*:

- виокремлено структурні елементи оперативно-розшукового супроводження кримінального провадження та надано його визначення як комплексу найдоцільніших гласних і негласних оперативно-розшукових заходів, що здійснюють суб'єкти ОРД та особи, яких залучають до виконання завдань оперативно-розшукової діяльності, спрямованого на попередження, виявлення,

розкриття злочинів й встановлення об'єктивної істини під час їх розслідування та судового розгляду;

– систематизовано положення щодо сутності, форм і змісту оперативно-розшукового супроводження кримінального провадження. Ґрунтовно проаналізовано проблемні питання проведення оперативно-розшукових заходів у попередженні, виявленні та розслідуванні злочинів, напрямів роботи оперативних підрозділів, супроводження справ кримінального провадження;

– на основі сучасних досягнень у сфері управління теоретично обґрунтовано й надано узагальнену модель оперативно-розшукового супроводження кримінального провадження, яка містить правові, організаційні й тактичні положення діяльності працівників оперативних підрозділів на таких етапах протидії злочинності, як: підготовка особи до вчинення злочину; затримання особи, яка намагалася вчинити злочин або його вчинила, на гарячому; початок кримінального провадження; проведення досудових слідчих дій; здійснення всіх стадій судового розгляду справи кримінального провадження;

– запропоновано алгоритми дій працівників оперативних підрозділів з виявлення, збирання та забезпечення оперативно-розшуковою інформацією досудового провадження. Ураховано проблемні питання здійснення оперативно-розшукових заходів (далі – ОРЗ) під час попередньої перевірки оперативної інформації, у межах оперативно-розшукових справ. Визначено найефективніший порядок здійснення та поєднання гласних і негласних ОРЗ, що передують проведенню слідчих дій та супроводжують їх надалі;

Окрім того, дисертантом у науковому дослідженні удосконалено:

– організаційні й тактичні форми взаємодії оперативно-розшукових підрозділів і слідчих в оперативно-розшуковому супроводженні кримінального провадження;

– методики проведення гласних оперативно-розшукових заходів і негласних слідчих (розшукових) дій під час проведення кримінального провадження;

– напрями взаємодії працівників оперативних підрозділів та інших суб'єктів кримінального провадження;

У дисертації *дістали подальшого розвитку*:

– форми та методи діяльності оперативних підрозділів щодо оперативно-розшукового супроводження кримінального судочинства;

– інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності оперативних і слідчих підрозділів під час здійснення кримінального провадження.

– теоретичні положення щодо визначення меж існування оперативно-розшукових правовідносин, їхнє місце та роль у правовому полі України.

Усі викладені положення й пропозиції характеризуються новизною, сприяють удосконаленню та розвитку вже наявних наукових знань щодо оперативно-розшукового супроводження кримінального провадження, супроводжуються відповідними пропозиціями щодо уточнення окремих наукових положень і рекомендацій. З огляду на це, слід акцентувати, що аналізована дисертація є значущою як з позицій теорії оперативно-розшукової діяльності, так і кримінального процесу. Елементи наукової новизни сформульовано коректно, їх кваліфікаційні ознаки відповідають нормативним вимогам.

Значення одержаних результатів для освітнього процесу, науково-дослідної діяльності й правозастосовної практики та рекомендації щодо їх можливого використання. Результати дослідження вирізняються теоретичною та практичною значущістю, а сформульовані в ньому пропозиції сприяють підвищенню ефективності оперативно-розшукового супроводження кримінального провадження. Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що сформульовані висновки й пропозиції вже впроваджено в практику, а також може бути ефективно використано у:

– *правозастосовній діяльності* – для вдосконалення оперативно-розшукового та кримінального процесуального законодавства України;

– *науковій діяльності* – для подальшого вдосконалення оперативно-розшукового супроводження кримінального провадження та методики

розслідування окремих видів злочинів на базі сформульованих і викладених теоретичних положень, висновків та рекомендацій;

– *освітньому процесі* – під час викладання навчальних дисциплін «Оперативно-розшукова діяльність», «Криміналістика», «Кримінальний процес», «Організація розслідування злочинів», «Криміналістичні засоби та методи розслідування кримінальних правопорушень», а також у процесі підготовки підручників, посібників, текстів лекцій та навчально-методичних матеріалів, проведенні семінарів і практичних занять з кримінального процесу, криміналістики й оперативно-розшукової діяльності.

Ступінь достовірності й обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації визначено методологічною основою проведеного дослідження. Для досягнення поставленої мети, виконання зумовлених нею завдань, забезпечення наукового обґрунтування результатів дослідження, використано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів (с. 19–21).

Достатній ступінь обґрунтованості та достовірності висновків підтверджено достатньою **емпіричною базою дослідження**. Її становлять результати узагальнення оперативної, слідчої та судової практики за 2022–2025 рр. Опрацьовано матеріали 120 кримінальних проваджень з проблематики дослідження; дані офіційної статистичної звітності Генеральної прокуратури та МВС України за 2002–2025 рр.; зведені результати інтерв'ювання 146 працівників оперативних підрозділів, 107 слідчих та 95 обізнаних осіб.

Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, у наукових працях. Основні положення та висновки, сформульовані в дисертації, відображено в 7 наукових працях, серед яких 3 статті, опубліковані у виданнях, включених МОН України до переліку наукових фахових видань з юридичних наук, а також 4 тези доповідей – у збірниках науково-практичних конференцій.

Апробація результатів дисертації. Основні положення та висновки дослідження оприлюднено в доповідях на міжнародних і всеукраїнських науково-

практичних конференціях, зокрема: «Актуальні проблеми кримінально-правового, кримінального процесуального та криміналістичного забезпечення протидії злочинності» (м. Дніпро, 08 грудня 2023 р.); «Актуальні проблеми діяльності органів досудового розслідування в умовах воєнного стану» (м. Дніпро, 26 травня 2022 р.); «Міжнародна та національна безпека: теоретичні і прикладні аспекти» (м. Дніпро, 15 березня 2024 р.); «Міжнародна та національна безпека: теоретичні та прикладні аспекти» (м. Дніпро, 16 березня 2026 р.).

Аналіз наукових публікацій дає змогу дійти висновків, що наукові положення, висновки та практичні рекомендації, сформульовані дисертантом, переважно є обґрунтованими, об'єктивними, достовірними та містять елементи наукової новизни, а також підтримані науковою спільнотою.

Оцінка змісту та завершеності дисертації. Структура дисертації є логічною, послідовною та повністю відповідає меті й завданням дослідження. Побудова роботи забезпечує цілісне висвітлення обраної проблематики та відповідає загальноприйнятим вимогам до дисертаційних досліджень на здобуття ступеня доктора філософії. Зміст дисертації характеризується внутрішньою логічною єдністю, системністю викладення матеріалу та послідовністю наукового пошуку. Автором здійснено комплексний аналіз теоретичних, правових і організаційних засад оперативно-розшукового супроводження кримінального провадження, а також сформульовано науково обґрунтовані висновки та практичні рекомендації щодо вдосконалення відповідної сфери правового регулювання й правозастосовної діяльності. Представлена дисертація є завершеним, самостійним і цілісним науковим дослідженням, у якому успішно виконано поставлені наукові завдання. Посилену увагу зосереджено на дослідженні теоретичних і практичних засад оперативно-розшукового супроводження кримінального провадження з урахуванням сучасного стану розвитку оперативно-розшукового та кримінального процесуального законодавства України; особливостях функціонування правоохоронних органів в умовах правового режиму воєнного стану, а також актуальних тенденціях реформування кримінальної юстиції. Загалом зміст дисертації свідчить про

належний науковий рівень підготовки автора, комплексний характер проведеного дослідження та достатню завершеність роботи. Структура дисертації, зміст її розділів і сформульовані висновки взаємоузгоджені, що дає підстави стверджувати про досягнення поставленої мети та розв'язання визначених завдань дослідження.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається з анотації, переліку умовних скорочень, вступу, трьох розділів, які логічно об'єднані в десять підрозділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації становить 220 сторінок, з яких основного тексту – 187 сторінок. Список використаних джерел налічує 349 найменувань на 25 сторінках, 3 додатки викладено на 8 сторінках.

В анотації в стислій формі представлено основні тези наукової розробки, наведено перелік публікацій, у яких викладені основні результати дослідження. Анотація викладена державною та англійською мовами (с. 4–11).

У вступі обґрунтовано актуальність теми дослідження, визначено її зв'язок з науковими програмами, планами, темами, грантами, мету й завдання, об'єкт і предмет, методи дослідження, наукову новизну та практичне значення одержаних результатів, окреслено емпіричну базу дослідження, зазначено відомості про апробацію результатів дослідження та практичне значення його результатів, публікації здобувача та структуру дисертації (с. 15–23).

У першому розділі дисертації «Теоретичні та правові основи оперативного-розшукового супроводження кримінально провадження» (с. 24–58) сформовано поняття, визначено функції оперативно-розшукового супроводження кримінального провадження в Україні.

Встановлено недостатню розробленість фундаментально-прикладних проблем супроводження кримінального провадження оперативно-розшуковими силами, засобами та методами в умовах дії чинного Кримінального процесуального кодексу України.

З'ясовано структурні елементи оперативно-розшукового супроводження кримінального провадження й надано його визначення як комплексу

найдоцільніших гласних і негласних оперативно-розшукових заходів, які здійснюють суб'єкти ОРД та особи, яких залучають до виконання завдань оперативно-розшукової діяльності, спрямованого на попередження, виявлення злочинів й встановлення об'єктивної істини під час їх розслідування та судового розгляду. Діяльність з оперативно-розшукового супроводження кримінального провадження вирізняється такими елементами, як: проведення оперативно-розшукових заходів з метою виявлення, отримання, вивчення, перевірки та реалізації оперативної інформації в інтересах кримінального провадження; здійснення провадження з оперативно-розшукових справ з метою попередження, припинення, розкриття злочинів та їх реалізація в інтересах конкретної справи кримінального провадження; встановлення фактів та обставин, які підлягають доказуванню по справі кримінального провадження, забезпечення можливості їх використання в подальшому кримінальному судочинстві; оперативне супроводження всебічного, повного й об'єктивного дослідження обставин справи кримінального провадження; забезпечення відшкодування потерпілій стороні матеріальної шкоди, завданої злочином; проведення оперативно-розшукових заходів під час виконання судового розгляду, вироку суду та відбування покарання. 55% опитаних працівників оперативних підрозділів вважають обґрунтованою та необхідною перевірку осіб на причетність до вчинення злочинів, що скоєнні аналогічним способом.

У другому розділі дисертації «Організація розслідування незаконного втручання в роботу автоматизованих систем в органах та установах системи правосуддя» (с. 59–109) виокремлено обставини, що підлягають відпрацюванню в кримінальному провадженні.

Попередня перевірка оперативної інформації, поряд з її отриманням та оцінкою є однією зі складових організаційно-тактичної форми оперативно-розшукової діяльності. Можливість отримання оперативним працівником оперативної інформації, що потребує попередньої перевірки та з'ясування її достовірності, починається з моменту отримання інформації під час ініціативного пошуку – 96 %, її письмового оформлення – 94,8 %, продовжується в процесі

заведення оперативно-розшукової справи – 81,2 % та початку досудового розслідування – 72,4 %.

На підставі аналізу наукових джерел відповідно до теми дисертаційного дослідження встановлено, що попри наявні напрацювання вчених з цієї тематики, проблеми отримання й попередньої перевірки оперативної інформації оперативними підрозділами карного ще недостатньо висвітлені, а тому є необхідність комплексного дослідження означеного питання. Джерелами отримання первинної оперативно-розшукової інформації є: потерпілі – 8,4 %; очевидці вчинення злочину чи підготовки до нього – 18,8 %; підозрювані (обвинувачені) – 2 %; негласні співробітники – 76 %; повідомлення медіа – 4,4 %; мережа Інтернет – 41,2 %.

Попередня перевірка оперативної інформації – це комплекс гласних і негласних оперативно-розшукових заходів, які здійснюють суб'єкти оперативно-розшукової діяльності, спрямованих на встановлення достовірності отриманих непроцесуальних даних, що сприяють попередженню, всебічному й об'єктивному розслідуванню злочинів.

Результативність попередньої перевірки оперативної інформації забезпечує виконання низки вимог до неї: дотримання законності – 96,8 %, забезпечення конспірації – 84 %, планування перевірки – 76,4 %, наступальність – 72,8 %, повнота перевірки – 80,4 %, комплексне використання сил і засобів – 69,2 %, об'єктивність – 78 %. Тобто основними критеріями, яким має відповідати попередня перевірка оперативної інформації, є: дотримання законності, забезпечення конспірації, повнота, наступальність та об'єктивність.

Основними складовими оперативно-розшукового супроводження кримінального провадження є отримання, реалізація та використання оперативно-розшукової інформації, можливість забезпечення оперативно-розшукових матеріалів у подальшому кримінальному провадженні.

Недоліки в отриманні оперативно-розшукової інформації, її реалізації до та після початку кримінального провадження, викликані тією обставиною, що ця категорія ОРД відомчою нормативною базою в достатньому обсязі не

регламентована. Це, зокрема, впливає на практику його здійснення, яка здебільшого залежить від суб'єктивного ставлення до нього як рядових співробітників, так і керівників оперативних підрозділів. Тому, з метою отримання фактичних даних, які можуть бути використані для попередження, припинення й розслідування злочинів, а також для забезпечення безпеки працівників суду, правоохоронних органів та осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, членів їхніх сімей та близьких родичів, оперативні підрозділи здійснюють оперативно-розшукове супроводження кримінального провадження.

У третьому розділі дисертації «Організаційні основи оперативно-розшукового супроводження кримінального провадження» (с. 100–182) проаналізовано організаційно-тактичне супроводження проведення огляду, обшуку, допиту, а також визначено особливості використання спеціальних знань під час оперативно-розшукового супроводження кримінального провадження.

Автор доводить, що метою ефективного попередження, розкриття та досудового розслідування злочинів кримінальний процесуальний закон передбачив проведення таких слідчих дій: ОМП, допит, обшук, освідування особи, пред'явлення для впізнання, слідчий експеримент, проведення експертизи, затримання. На думку автора, підставою для проведення слідчих дій можуть бути не лише кримінальні процесуальні докази, а й фактичні дані, що містяться в матеріалах, які отримані працівником оперативного підрозділу під час здійснення ним оперативно-розшукового супроводження кримінального провадження (додаток В, п. 9).

Дослідження практичної діяльності, наукового, нормативного та прикладного аспектів оперативно-розшукового супроводження кримінального провадження, надали можливість сформулювати низку положень у цьому розділі.

Зокрема, автор вважає, що можливості слідчих у деяких аспектах значно менші, ніж можливості оперативних працівників, оскільки останні, на відміну від слідчих, є суб'єктами ОРД. Передусім це стосується питань профілактичної діяльності. Це актуалізує необхідність оперативно-розшукового супроводження зазначених слідчих дій. Здійснення оперативним працівником збирання

інформації під час проведення слідчих дій сприяє забезпеченню слідчого фактичними даними, які можуть бути покладені в основу доказів.

Необхідність участі оперативного працівника в проведенні слідчих дій зумовлена тим, що його можливості (проведення гласних, негласних, зашифрованих заходів) дають змогу отримати значно більший обсяг фактичних даних, необхідних для формування доказів. Інформація, здобута оперативно-розшуковим шляхом, допомагає найоптимальніше визначити час, місце, учасників заходів, залучити необхідні оперативно-технічні засоби, задіяти спеціалістів, правильно спланувати вибір і послідовність тактичних прийомів проведення подальших слідчих дій. Матеріали ОРД можна використовувати для проведення всіх слідчих (розшукових) дій з організаційно-тактичною метою. Прийняте на підставі матеріалів ОРД рішення про проведення певної слідчої дії має бути вмотивованим і випливати з матеріалів кримінального провадження, не розкриваючи при цьому форм і методів отримання таких матеріалів та здійснюватися оперативно-розшуковим супроводженням.

Водночас дисертант зазначає, що процес оперативно-розшукового супроводження забезпечення відшкодування матеріальної шкоди, завданої злочинами, дає змогу оперативним працівникам виявляти майно, здобуте злочинним шляхом; встановлювати осіб, які готуються чи вчинили злочин, а також переховуються від органів досудового розслідування, суду або ухиляються від відбування кримінального покарання тощо.

Автор акцентує, що належна легалізація матеріалів оперативно-розшукової діяльності в подальшому кримінальному провадженні здатна забезпечити слідчого оперативно-розшуковою інформацією щодо злочину, який розслідується. Причому ініціатором переважно є оперативний працівник, який здійснює оперативно-розшукове супроводження слідчих дій та забезпечення відшкодування матеріальної шкоди, завданої злочинами.

Загальні висновки дисертації відповідають отриманим результатам, завданням і меті дисертаційного дослідження (с. 183–186).

Дисертантом використано значну кількість українських і зарубіжних наукових джерел, законодавчі та підзаконні нормативні акти України, а також значну кількість літературних джерел іноземних держав. Дисертація відповідає вимогам, які висуваються до цього виду робіт; є завершеною науковою працею, результати якої розв'язують актуальне наукове завдання, що має значення як для теорії оперативно-розшукової діяльності й кримінального процесу, так і правозастосовної практики.

Дотримання академічної доброчесності. Дисертація виконана здобувачем самостійно, усі сформульовані положення та висновки є результатом власних досліджень автора. Використані ідеї, результати й тексти інших учених мають посилання на відповідні джерела, що підтверджує відсутність привласнення чужих ідей чи наукових результатів без оформлення належного цитування. Отже, дисертантом дотримано норм законодавства про авторське право й суміжні права та надано достовірну інформацію про отримання результатів і джерел інформації, що свідчить про відсутність порушень академічної доброчесності.

На підставі аналізу основної частини дисертації можемо дійти висновку, що мета дисертаційної роботи під час виконання дослідження була досягнута, а дисертація є завершеною науковою кваліфікаційною працею. Дисертація підготовлена державною мовою, до її оформлення принципових зауважень у офіційного опонента немає.

Дискусійні положення дисертації та зауваження щодо її змісту. Позитивно оцінюючи зміст дослідження, його актуальність і своєчасність, варто зазначити, що, як і будь-яке наукове дослідження дисертаційного рівня, ця наукова розробка містить певні положення, які викликають зауваження та дискусійні питання, зокрема:

1. На нашу думку, позитивним є те, що дисертант не обмежує оперативно-розшукове супроводження лише стадією досудового розслідування, а досліджує його продовження під час судового розгляду та виконання покарання. Водночас у роботі доцільно було б чіткіше визначити завдання, правові підстави та межі діяльності оперативних підрозділів на цих стадіях. Зокрема, потребує уточнення,

які саме оперативно-розшукові заходи можуть проводитися після направлення обвинувального акта до суду, хто є ініціатором таких заходів та яким чином їх результати можуть бути використані в судовому провадженні без порушення принципів незалежності суду й змагальності сторін. Щодо стадії виконання покарання доцільно було б детальніше проаналізувати взаємодію оперативних підрозділів правоохоронних органів з оперативними підрозділами установ виконання покарань.

2. У тексті дисертації автор використовує низку близьких за змістом термінів, зокрема: «оперативно-розшукове супроводження», «оперативно-розшукове забезпечення», «оперативне супроводження», «оперативно-розшукове обслуговування». Водночас не завжди достатньо чітко простежується співвідношення між зазначеними поняттями та критерії їх розмежування. У зв'язку з цим доцільним видається чіткіше визначення змісту кожної з наведених категорій, окреслення їх співвідношення та забезпечення послідовного використання обраної термінології в усіх структурних частинах дисертації. Така термінологічна уніфікація сприяла б більшій чіткості авторської концепції, підвищила б логічну узгодженість викладу матеріалу та мінімізувала можливість неоднозначного тлумачення окремих положень дослідження.

3. У дисертації порушено питання законності проведення оперативно-розшукових заходів і використання отриманих матеріалів. Водночас окремого поглибленого аналізу потребує забезпечення балансу між інтересами протидії злочинності та правом особи на повагу до приватного й сімейного життя, таємницю спілкування, недоторканність житла та захист персональних даних. Автору доцільно було б систематизувати гарантії прав людини залежно від етапу оперативно-розшукового супроводження, виду заходу та ступеня втручання в приватне життя. Крім того, робота могла б бути доповнена ґрунтовнішим аналізом практики Європейського суду з прав людини щодо передбачуваності законодавства, пропорційності негласного спостереження та ефективності контролю за діяльністю правоохоронних органів.

4. Дисертант обґрунтовано відносить інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності оперативних і слідчих підрозділів до напрямів, які потребують подальшого розвитку. Водночас в роботі недостатньо детально представлено ризики використання сучасних інформаційних технологій. Зокрема, ідеться про захист персональних даних, інформаційну безпеку, можливі помилки автоматизованих систем, достовірність цифрових профілів і недопущення необґрунтованого втручання в приватне життя. Дисертанту доцільно було б запропонувати принципи використання штучного інтелекту, технологій аналізу великих даних та автоматизованих інформаційних систем в оперативно-розшуковій діяльності, а також визначити форми відомчого, прокурорського та судового контролю за їх застосуванням.

Висловлені зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження, не знижують його наукової цінності, теоретичного й практичного значення. Вони мають переважно дискусійний і рекомендаційний характер, зумовлені складністю та багатогранністю досліджуваної проблематики й можуть бути предметом наукової дискусії під час оприлюдненого захисту дисертації.

Оцінка змісту дисертації, її завершеність та оформлення. Дисертація Обшалова А. С. «Теоретичні, правові та організаційні засади оперативно-розшукового супроводження кримінального провадження», подана на здобуття ступеня доктора філософії, є комплексним, цілісним, завершеним науковим дослідженням. У науковій розробці отримано нові науково обґрунтовані результати, що вирізняються новизною в постановці та вирішенні проблемних питань оперативно-розшукового супроводження кримінального провадження.

Загальний висновок. Дисертація Обшалова Артема Сергійовича на тему «Теоретичні, правові та організаційні засади оперативно-розшукового супроводження кримінального провадження» є завершеним, самостійним і цілісним науковим дослідженням, у якому розв'язано важливе наукове завдання, що має істотне значення для розвитку науки кримінального процесу й оперативно-розшукової діяльності.

За актуальністю обраної теми, ступенем наукової новизни, обґрунтованістю сформульованих наукових положень, висновків і рекомендацій, їх теоретичним і практичним значенням дисертація відповідає галузі знань 08 «Право», спеціальності 081 «Право», вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 серпня 2016 року № 261, Вимогам до оформлення дисертації, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40, а також Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44.

З огляду на викладене, вважаю, що Обшалов Артем Сергійович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» зі спеціальності 081 «Право».

**Офіційний опонент –
проректор Національної академії внутрішніх справ
доктор юридичних наук, професор**

Олег ТАРАСЕНКО